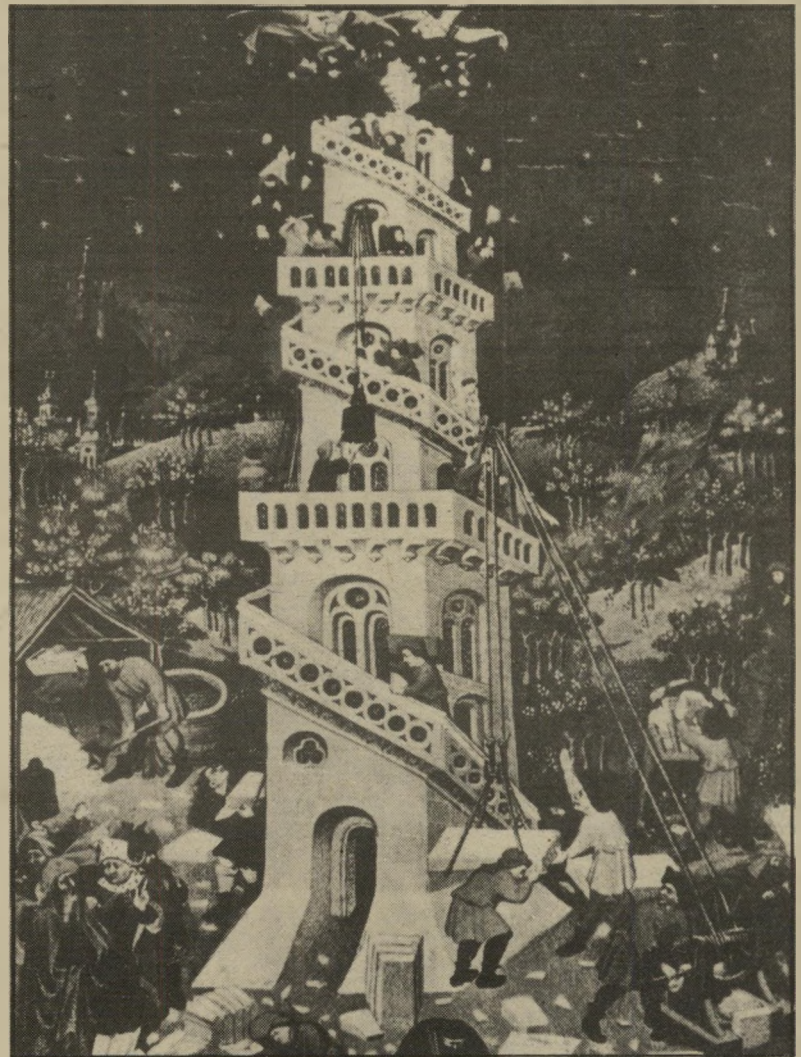

(המשך מעמוד 7)

גאזירעל הטילו את אימתם במילחמת העולם הראשונה ופגעו ברכבות, וביניהם גם רכבות ארמיאלמוני בשם אדולף היטלר, שהתעורר זמנית. די היה באימה זו כדי לשכנע את כל הצרדים שלא להשתמש בו ככלי נשק במילחמת העולם השנייה, שאדולף היטלר פתח בה. אך במהלך תשמ"ו הופעל הגאז עליידי העיראקים הנואשים במילחמתם באיראנים, ואולי גם באפגניסטאן. נפגעי הגאז האיראניים נשלחו לבתי החולים באירופה. גסטו שם ומתו. אך שום זעקה לא פרצה מלב האנושות. הרוח הרעה של המילחמה הכימית — ואחותה, המילחמה הביולוגית — ממשיכה להלך בעולם, כאזהרה לעתיד.

● „כל אשר נישמח חיים באפיו..“

כל האסונות האלה נראו כאזהרה למין האנושי. מי שמאמין בכוח עליון — באל עליון המפקח על גורלם של יצירי כפיו — יכול היה לדמות לעצמו כי אלוהים קורא לאנושות לעצור בעדה ולנטוש את המירוץ אל האכזרן. לפי המיתוס היהודי, העומד במרכז פולחן ראשיהשנה, נוצר העולם בידי אלוהים לפני 5746 שנים בדיוק. בראשיהשנה תשמ"ז יכולים בני אדם וחווה לשאול את עצמם: האם נתקיים המין האנושי בעוד 5746 שנים? בעוד אלף שנה? בעוד מאה? האם יתקיים בעוד 14 שנים, כאשר האלף השני לספירה הנוצרית יגיע לסיומו?

„ועתה לא ייבצר מהם כל אשר יזמו...“ — מיגדל בבל

אין זאת עוד שאלה תיאורטית, פרידמונס של כותבי מותחנים עתידניים. מיטב המוחות של האנושות, חתני פרסנובל, מדענים והוגי דיעות, מציגים את השאלה כמישור המעשי. קנייהמוות של צ'רנוביל והגאזים של קאמרון מזכירים את המיתוס העתיק של המבול, שהופיע במיתולוגיה של העמים השמיים השונים, והמוכר כיום בעולם במהדורות התנ"כיות. „תישחת הארץ לפני האלוהים, ותימלא הארץ חמס. / וירא אלוהים את הארץ, והנה נשחתה, כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. / ויאמר אלוהים לנוח: קץ כל בשר בא לפני, כי מלאה הארץ חמס מפניהם, והנני משחיתם את הארץ...אנוכי ממטיר על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה, ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה. / והמים גברו מאד מאד על הארץ, ויכסו כל ההרים הגבוהים אשר תחת כל השמיים. / חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים, ויכסו ההרים. / וייגזע כל בשר הרומש על הארץ, בעוף ובבהמה ובחיה, ובכל שרץ השרץ על הארץ וכל האדם. / כל אשר נישמת רוח חיים באפיו, מכל אשר בחרבה, מתו. / וימח את כל היקום אשר על פני האדמה, מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמיים, ויימחו מן הארץ ויישאר אך נוח ואשר איתו בתיבה.“

לפי האגדה, התחרט אלוהים על מעשהו, אחרי שנוח העלה קורבן. „וירח ה' את ריח הניחוח, ויאמר ה' אל ליבו: לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ולא אוסיף עוד להכות את כל החי כאשר עשיתי.“ כסימן להחלטה זו נתן אלוהים את הקשת בענן, „והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ.“ אך הוא הוסיף אזהרה: „מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם. / שופך דם האדם באדם דמו יישפך, כי בצלם אלוהים עשה את האדם.“

מילחמה גרעינית, כימית או ביולוגית תהיה יעילה מכל מבול, ואין כל ביטחון בכך שבעת הבאה תינתן אזהרה מוקדמת, ותינצל מישפחה של צדיק אחד, ועימה זוג אחד מכל סוגי בעלי החיים, כי לא אלוהים יגרום לשואה, אלא האדם עצמו, באווילתו שאינה יודעת גבול — אם במילחמה, אם על ידי השחתת סביבתו עד ללאיתקנה.

● עיד ומיגדל וראשו בשמיים

אסון „צ'לנג'ר“ מזכיר מיתוס עתיק אחר, שבא לייסר את האדם על יהירותו המרקיעה-שחקים. גם זוהי אגדה שמית עתיקה, שעובדה עליידי המספר התנ"כי, שהוסיף לה מוסריהשכל, „והיה כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים. / ויאמרו: הבה נבנה לנו עיר ומגדל, וראשו בשמיים,“

ונעשה לנו שם, פן נפרץ על פני כל הארץ. / וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם. / ויאמר: הן עם אחד ושפה אחת לכולם, וזה החילם לעשות, ועתה לא ייבצר מהם כל אשר יזמו לעשות. / הבה נרדה ונבלה שם שפתם, אשר לא ישמעו איש שפת רעהו. / ויפץ ה' אותם משם על פני כל הארץ, ויחדלו לבנות העיר.“ גם לעמים אחרים יש מיתוסים, המייסרים את האדם על התגרותו באלוהים, כנסותו לפרוץ ממיגבלות גורלו ולשלוח את ידיו אל חלל היקום. האופיינית מכולם היא אגדת פרומתיאוס, הגיבור העל-אנושי, שיצר כמו ידיו את האדם הראשון מחרס. מרוב אהבתו ליצירי כפיו, שנמקו בכורות, החליט להביא להם את האש, שהיא התנאי ליצירת כל תרבות. אולם, האל העליון, סירב להעניק לאנושות מתת זה, בחזותו מראש את כל העוולות והיהירות שיצמחו מתרבות אנוש. על כן התגנב פרומתיאוס בחשאי אל האח הבורע של זאוס, גנב ניצוץ מן האש האלוהית והביא אותו אל בני האדם, שצעדו בעזרת האש את הצעד הגדול הראשון אל התרבות. כעונש על כך גזר זאוס על פרומתיאוס עונש נורא: הוא נכבל אל הרי הקווקז, ומדי יום בא אליו עיט שאכל את הכבד שלו, אשר צמח בכל יום מחדש.

במיתוסים עתיקים אלה של הישראלים והיוונים חסר המימד השטני. הוא הופיע במיתוס המאוחר יותר של התרבות המערבית. גם הרוקטור פאוסטוס, המלומד הסר-הטיפוק, ניקש לפרוץ מן העולם הצר של האדם אל המרחב האינסופי — מרחב הרוח והחוויה. לשם כך מכר את נישמתו לשטן. בעזרת מפיסטו, סמל הרע, הצליח לספק את כל מאווייו החומריים והרוחניים, לחוות את כל החוויות, לדעת את הכל, כל אשר האל הטוב לא סיפק לו, השיג בעזרת כוחהרשע.

פאוסטוס המקורי, זה שחי במאה ה-16 בגרמניה, לא היה אלא קוסם מיקצועי, שרלטאן שהעמיד פנים כמי שיש לו כוחות על-אנושיים, אולי בזכות ברית עם השטן. אך בצורתו הסיפורית הסופית, כפי שעוצבה על ידי וולפגאנג פון גתה, פאוסט הוא מלומד-גאון החותר אל הבלתי-ניתן להשגה, הנקרע בין הטוב והרע בחיפוש אחרי החוכמה והדעת. הוא כורת ברית עם השטן ומבטיח לו את נישמתו לעולמי-עדי, אם יצליח השטן להעניק לו את האושר העליון, הרגע שבו ימצא את הסיפוק המושלם, ויקרא לרגע: הישאר!

אולם בסוף מנצה פאוסט את השטן. הוא מוצא את האושר העליון, אך לא במעשיהשטן אלא בסצינה המזכירה להפליא את המיתוס הציוני — כאשר הוא מיישב מתנחלים על קרקע-בתולין ויוצר בסיס לחיים חדשים. מוסרההשכל של גתה, ושל התרבות המערבית בכללה: האדם נקרע בין הטוב והרע, ותוצאות המאבק אינן קשורות בכוח עליון, אלא נובעות מאופיו של האדם עצמו. גורל האנושות הוא בידיה, לטוב או לרע.

● נה אמר זאראתוסטרה

בעומדה מול האפשרות המעשית של התאבדות קולקטיבית שלא-מרעת, של רצח-הרדי שאינו אלא רצח-עצמי, נקרעת האנושות בין הטוב והרע אשר בקירבה פנימה. האנושות היתה תמיד מודעת למאבק פנימי זה. בתקופות קדומות היא מצאה סמלים חיצוניים לכוחות הטוב והרע אשר בתוכה. רוב המיתוסים של העמים משקפים מודעות זו. היהדות הקדומה לא הכירה בכוחהרשע עליון. האדם הרע, שייצרו רע מנעוריו,

„ויפץ ה' אותם“ שרידי החללית „צ'לנג'ר“ נימשים מהאוקיינוס

עמד מול אלוהים הטוב, שניהל את הפינקסים, גמל לו על הטוב והעניש אותו על הרע אשר עשה בעיני ה'. אך כבר בסוף תקופת התנ"ך השתנתה התמונה. בספר איוב מופיע השטן, כרשיח של אלוהים, ועורך עימו התערבות על נפשו של האיש הטוב. כתוצאה מהתערבות זו עובר איוב תלאות נוראות, אך הוא נשאר אדון לעצמו, והוא המחליט בסופו של דבר אם ללכת בדרכי ה' או בדרך השטן. את התמונה הקלאסית של מילחמת בני-אור בבני-חושך יצרו בני הכת היהודית המיסטריות שישבנה לחוף ים-המלח, ואשר השאירה אחריה את „המגילות הגנוזות“. אין זו מילחמה בעולמות אחרים, אלא על-אדמות. כוחות-האור נאבקים בכוחות-החושך בארץ-ישראל. לא כך תיאר את המצב זאראתוסטרה, הנביא האיראני. בן-זמנם של נביאי-ישראל. על פי תמונת-